

Asia: VN/10164/2019

Lausuntopyyntö vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmän ehdotuksesta hallituksen esitysluonnokseksi lastensuojelun vaativaa sijaishuoltoa koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

1. Esitetään lisättäväksi uusi 2 momentti pykälään 4 a § Lapsen oikeus tasapainoiseen kehitykseen ja hyvinvointiin. Selkiyttääkö ehdotus lapsen kasvatuksen, valvonnan ja huolenpidon sekä perusoikeuksiin kajoavien rajoitusten rajanvetoa? Jos ei, miten säännöstä tulisi muuttaa?

Pykälän 4 a momentissa 1 olisi hyvä mainita myös "vuorovaikutus" hoidon ja kasvatuksen rinnalla. Myös termi "psykkinen" puuttuu kokonaan, se tulisi mainita henkisen ja fyysisen lisäksi tai mahdollisesti henkisen sijasta. Vastuullisuus ja itsenäisyys ovat tärkeitä tavoitteita mutta korostavat melko lailla lasta yksilönä; voisiko niiden rinnalla mainita myös esimerkiksi ikätasoiisiin tarpeisiin vastaamisen näiden kehityksen edellytyksenä tai vastavuoroiset ihmissuhteet sekä edellytyksenä että tavoitteena?

2. Esitetään säädettäväksi lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden asiakasmitoitus 35 lasta/sosiaalityöntekijä (13 b §). Mitä vaikutuksia näette ehdotuksella olevan?

Mitoitus on hyvä ja raamittaa osaltaan sosiaalityöntekijän työtä. Kuitenkin 35 lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijällä tulee lisäksi olla mahdollisuus moniammatillisen tiimin konsultointiin/työskentelyyn tiimissä ja työparityöskentelyyn esim. psykologin kanssa. Psykologilla on esim. kehityspsykologian, oppimisen ja sen vaikeuksien, kiintymyssuhteiden, perhedynamiikan, vanhemmuuden ja traumojen erityisosaaminen. Huolimatta siitä, että monessa kunnassa tai kaupungissa mitoitus on jo nyt n. 35 lasta/sosiaalityöntekijä, lapsen haasteiden ja perheen kuorma on siinä määrin raskas, ettei voida ajatella yhden ihmisen pystyvän tähän tarpeeseen vastaamaan.

Työtä olisi kaikkien edun mukaisesti mietittävä työpari- tai tiimimallisena, systeemisen toimintatavan mukaisesti, huomioiden erityisesti, että myös lapsen kehitykselliset ja yksilölliset tarpeet on huomioitava, pelkän perheen vuorovaikutuksen tason tarkastelu ei riitä.

3 a. Vastaavatko 15 §:n täsmennykset tätä tavoitetta?

Ei kantaa

3 b. Mitä käytännön vaikutuksia näette ehdotuksella olevan?

-

4. Ehdotuksessa esitetään säädettävän lapsen sosiaalihuollon asian vireille tulosta voimassa olevan lastensuojeluasian vireille tulon sijaan. Tavoitteena on, että tämä vahvistaisi sosiaalihuollon palvelutarpeen arvioinnin ensisijaisuutta. Onko ehdotettu sääntely tarkoituksenmukainen asetetun tavoitteen kannalta?

Kyllä

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 4

Jotta palvelutarpeen arviot saadaan laadukkaasti ja monialaisesti tehtyä, tulee palvelutarpeen arviointeja (PTA) tekevillä sosiaalityöntekijöillä ja sosiaaliohjaajilla olla tukenaan moniammatillisen konsultoinnin tai työparin käyttö. Esim. tarkasteltaessa perheenjäsenten välisiä vuorovaikutussuhteita tai kiintymyssuhdemalleja on äärimmäisen tärkeää, että työntekijöillä on mahdollisuus vähintään konsultointiin tai työparityöhön edellä mainittuihin asioihin perehtyneen asiantuntijan, kuten psykologin, kanssa. Muuten riskinä on, ettei perheen ja lapsen kannalta olennaisiin asioihin, kuten vuorovaikutuksen ongelmiin, ei päästä kiinni. Kolmen kuukauden sisällä tehtävä palvelutarpeen arviointi on niin lyhyt aika, että on mahdotonta ajatella työparin tai konsultoinnin löytyvän PTA-yksikön ulkopuolelta (esim. perheneuvolasta), jonka vuoksi esim. psykologi osana itse yksikköä on ehdoton edellytys laadukkaiden arvioiden tekemiseen. Lastensuojelutyö vaatii myös erikoistunutta osaamista psykologilta.

5. Ehdotuksessa esitetään lastensuojelun asiakkuuden päättymisestä säätämistä. Mitä käytännön vaikutuksia tällä sääntelyllä olisi?

Ehdotuksessa edelleen ei oteta kantaa, miten sosiaalityöntekijä voi tietää asiakkuuden olevan päätettävissä. Näin ollen arvio perustuu tällä hetkellä yksittäisen sosiaalityöntekijän subjektiiviseen näkemykseen. Painotamme tässäkin tarvetta moniammatilliseen tiimiin tai työparityöskentelyyn, kun päättämistä harkitaan. Näin ollen päätös ei jäisi yhden työntekijän harteille, mikä tukisi myös yksittäisen työntekijän jaksamista.

6 a. Arvioitko ehdotetun säädöksen johtavan käytännössä avohuollon palvelujen kehittämiseen?

Kyllä

6 b. Miten arvioitte tämän tavoitteen toteutuvan ehdotetun säännöksen avulla?

Tällä hetkellä lastensuojelun avohuollon tukitoimissa (tehostettu perhetyö ja kotiin tehtävä/ laitostenmuotoinen perhekuntoutus) ei tarkkaan määritellä moniammatillisuutta, mikä on suuri ja valitettava puute sekä epätarkoituksenmukainen tilanne. Moniammatillisesti toteutettu perhekuntoutus varsinkin perheen omassa ympäristössä on keskeinen työskentelymuoto, joka ehkäisee sijoitusten tarvetta. Säännöllisesti toteutettuna ja näyttöön perustuvia menetelmiä

käyttäen perhekuntoutuksesta on ollut vaikuttavia tuloksia. Tällä hetkellä haasteena on, ettei suurimmassa osassa kuntia tai kaupunkeja ole mahdollisuutta järjestää moniammatillista perhetyötä tai kuntoutusta omana työnä, koska sosiaalitoimen työntekijät koostuvat pääosin sosiaalityöntekijöistä tai sosiaaliohjaajista. Tämän vuoksi olisi äärimmäisen tärkeää saada moniammatillisuus varsinkin psykologin kanssa osaksi työyhteisöä. Tällöin kaikkia palveluita ei tarvitsisi ostaa yksityiseltä ja esim. psykologia työyhteisössä pystyisi hyödyntämään myös konsultoinnin lisäksi myös itse moniammatillisessa työskentelyssä perheiden kanssa. Psykologi on kehityspsykologian, oppimisen ja sen vaikeuksien, vuorovaikutuksen, vanhemmuuden, traumojen ja perhedynamiikan erityisasiantuntija.

7. Sijaishuoltopaikan valintaa koskevaa sääntelyä ehdotetaan täsmennettävän. Sijaishuoltopaikan valinnassa tulisi aina arvioida yksilöllisesti lapsen etu, lapsen tarpeita vastaava kuntoutuksellinen osaaminen ja lapsen varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja muun opetuksen sekä siihen tarvittavan tuen varmistaminen. Millaisia vaikutuksia näette ehdotetulla sääntelyllä olevan sijaishuoltopaikan valintaan ja sitä koskevaan päätöksentekoon? Onko pykälän sääntely asetettujen tavoitteiden näkökulmasta riittävä?

Valinnassa tarvitaan laajempi moniammatillinen tiimi arvioimaan sitä, millainen sijaishuoltopaikka parhaiten vastaisi lapsen tarpeisiin. Ainakin Suomen suurimmissa kaupungeissa toimiikin jo vastaanottoyksiköjä (esim. Helsinki, lasten ja nuorten vastaanotto, Turku: Mäntymäen ja Vähä-Heikkilän perhetukikeskukset), joissa moniammatillisesti yhteistyössä lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa arvioidaan, millainen sijaishuoltopaikka parhaiten tukisi lapsen kehitystä, hyvinvointia ja tarpeita. Tässä on kaupunki- ja kuntakohtaisesti suuria eroja, pienimmissä kunnissa arvioivaa vastaanottoyksikköä ei ole.

8. Lapsen sivistyksellisten oikeuksien toteutumisen tukemista ehdotetaan vahvistettavan erityisesti sijaishuollon aikana (49 a §, 50 §, 52 a §, 57 § ja 60 d §). Miten ehdotettu sääntely vastaa lapsen sijaishuollon aikaiseen tuen tarpeeseen perusopetuksen ja toisen asteen tutkinnon suorittamisessa?

Ei kantaa.

9 a. Onko 49 a §:n sääntely vaativasta sijaishuollosta tarkoituksenmukainen ja toteutettavissa käytännössä?

Kyllä

9 b. Mitä käytännön vaikutuksia ehdotuksella olisi?

Näkemyksemme mukaan olisi erittäin suotavaa, että vaativan sijaishuollon sisältö, tarkoitus ja järjestäminen ovat tarkoin määriteltynä. Kuten esityksessä on kuvattu, osa lapsista ja nuorista tarvitsee ehdottomasti sijaishuollon aikana erityistä tukea liittyen mm. vakavaan päihteidenkäyttöön, traumatisoitumiseen tai neuropsykiatrisiin haasteisiin. Erityisesti selkeästi määritellyt sijaishuollon sisällöt mahdollistaisivat lapselle ja nuorelle riittävät ja oikeat palvelut. Lapsen tarpeiden ja hänelle kohdennettavien palveluiden yhteensovittaminen on vaativaa työtä, ja tässä on tärkeää käyttää moniammatillista osaamista.

Arviomme mukaan jatkossa olisi tärkeä vahvistaa myös kuntien hankintaosaamista liittyen lasten ja nuorten erityisiin haasteisiin. Sijaishuoltopaikkoja kilpailuttavilla, etsivillä ja valitsevilla työntekijöillä

pitäisi olla mahdollisuus konsultoida laajasti lapsen kanssa työskennelleitä asiantuntijoita sekä moniammatillisia tiimejä.

Vaativaa sijaishuoltoa tarvitsevat lapset, joilla on erityinen tai monialainen tuen tarve. Tämä voi tarkoittaa yksittäistä erityistä tuen tarvetta, kuten esimerkiksi

vakavaa päihdeongelmaa tai traumaa. Myös yksittäinen neuropsykiatrinen tai kehitysvammaisuuteen liittyvä tuen tarve voi edellyttää tehostettua vaativaa erityisosaamista. Usein erityiseen tuen tarpeeseen linkittyy kuitenkin monialainen tuen tarve, jolloin lapsella on useita toisiinsa linkittyviä tuen tarpeita. Esimerkiksi päihteiden käyttöön voi liittyä mielenterveysongelmia ja päihteiden käytön rahoittamista rikoksilla. Neuropsykiatrisiin ongelmiin voi liittyä myös mielenterveysongelmia tai haastavaa käytöstä. Rikollisen käyttäytymisen taustalla voi puolestaan olla päihdeongelma, vakavia traumoja tai vakavia mielenterveysongelmia. Lähes poikkeuksetta kaikilla näillä lapsilla on ongelmia lisäksi koulunkäynnissä ja osalla on myös diagnosoituja tai diagnosoimattomia oppimisvaikeuksia.

Esityksessä on kuvattu lapsten ja nuorten sekä perheen erityinen tukeminen edistää erityisen tai monialaisen tuen tarpeessa olevan lapsen kuntoutusta ja tosiasiallista mahdollisuutta palata kotiin.

10. Selkeyttääkö ehdotettu muotoilu erityisen huolenpidon jakson hoidollista ja kuntouttavaa sisältöä?

Kyllä pääosin

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 10

-

11 a. Vastaako ehdotettu muotoilu näihin tavoitteisiin?

Kyllä

11 b. Millaisia vaikutuksia erityisen huolenpidon jakson pidentämisellä olisi?

Pidempi jakso vaikuttaisi pysyvemmän muutoksen mahdollisuuteen positiivisesti. Jaksolla olisi mahdollisuus päästä käsittelemään oireiden lisäksi käyttäytymisen syitä. Tällä hetkellä kentällä nousee esille tilanteita, joissa lapsi tarvitsisi erityisen huolenpidon jakson jatkamista, mutta se ei ole lakiteknisesti mahdollista. Tällöin lapsen etu saada erityisen vahvaa tukea ja hoivaa ei toteudu hänen etunsa mukaisesti.

Pidemmän erityisen huolenpidon jakson aikana pystyttäisiin paremmin työskentelemään myös lapsen perheen ja muun lähipiirin kanssa, mikä ei välttämättä akuutissa kriisissä erityisen huolenpidon jakson alkaessa ole hedelmällisintä. Kaiken kaikkiaan perheen kanssa työskentely on ensiarvoisen tärkeää lapsen ollessa erityisen huolenpidon jaksolla, ja perheen kanssa työskentelystä olisi tärkeää olla velvoittavia ohjeita erityisen huolenpidon jaksoja toteuttaville tahoille.

12. Erityisen huolenpidon jakson päätöksenteko: Millaisia vaikutuksia olisi nykyisen päätöksentekorakenteen (30 + 60 vrk) muuttamisella siihen, että jatkossa yksi päätös mahdollistaisi enimmillään 90 vuorokauden erityisen huolenpidon jakson ja sen jälkeen tarvittaessa enimmillään toisen 90 vuorokauden jakson?

Ks. yllä oleva kommentti 11 b.

13. Onko ehdotettu erityisen huolenpidon asumisyksiköiden henkilöstöresurssi (59 a §) riittävä?

Ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 13

-

14 a. Onko ratkaisu tarkoituksenmukainen?

Ei kantaa

14 b. Mitä vaikutuksia sillä olisi?

Emme ota kantaa siihen, mitkä kaikki tahot voivat tuottaa palvelua. Näkemyksemme mukaan olennaista ovat riittävät henkilöstömitoituksen, henkilöstön ammatillinen erityispätevyys, moniammatillisuus sekä riittävä valvonta. Näkemyksemme mukaan erityisen huolenpidon järjestämisestä ja hyvistä ammattikäytännöistä olisi tärkeää laatia oma suosituksensa moniammatillisessa työryhmässä (sosiaalityön, kasvatuksellinen, psykologin ja lääketieteellinen asiantuntemus).

15. Miten 11 luvun säännökset rajoituksista toteuttavat sijaishuollossa olevien lasten perus- ja ihmisoikeuksia?

--

63 § Yhteydenpidon rajoittamista koskeva päätös

-

65 § Aineiden ja esineiden haltuunotto

-

66 § Henkilöntarkastus

-

68 § Kiinnipitäminen

-

69 § Liikkumisvapauden rajoittaminen

-

69 a § Luvatta laitoksesta poistuneen lapsen palauttaminen

-

70 § Eristäminen

-

72 § Erityiset rajoitukset erityisen huolenpidon jakson aikana

-

17 a. Toteuttaako säännös tätä tavoitetta?

Kyllä pääosin

17 b. Millaisia vaikutuksia ehdotetulla 71 §:ssä säädetyillä erityisillä rajoituksilla näette olevan lapsen päihdehoidon ja -kuntoutuksen toteuttamiseen?

-

18. Miten 69 a §:ssä ehdotetut muutokset mahdollistavat luvatta laitoksesta poistuneen lapsen palauttamisen?

Asia on kovin tärkeä, ja tällä hetkellä suuri ongelma. Mikäli laitokset pystyvät resursoimaan henkilökunnan riittävästi, tilanne saattaa helpottua.

19. Miten tehokkaasti ehdotettu 73 §:n mukainen säännös toteuttaa eristämisen täytäntöönpanon valvontaa?

--

20. Miten tehokkaasti ehdotettu 74 §:n säännös kirjaamisvelvoitteesta ja toimittaminen kuukausittain aluehallintovirastoon toteuttaa rajoitustoimenpiteiden valvontaa?

Ei kantaa.

21. Ovatko ehdotetut jälkihuollon sisältöä koskevat täsmennykset riittäviä?

Ei pääosin

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 21

Näemme suurena ongelmana 6 kk:n aikarajan, jona aikana jälkihuolto-oikeus vasta syntyy. Tällöin 17-vuotiaana sijoitetut nuoret jäävät ilman jälkihuolto-oikeutta, mikäli sijoituksen kesto ei tuota 6kk:n aikaa ole. Näin ollen nuoret ovat tässä eriarvoisessa asemassa. Erityisesti neuropsykiatrisesti oirehtevien nuorten kohdalla saattaa olla niin, että haasteet tulevat esille hieman tavallista myöhemmin. Tällöin riskinä on, että nuoret syrjäytyvät, eivätkä saa tarvitsemaansa palvelua. Näin ollen harkinnanvarainen jälkihuolto-oikeus mahdollistaisi sen, että myös yli 17-vuotiaat sijoitetuilla oikeus jälkihuoltoon syntyisi.

22. Ehdotetaan säädettäväksi uusi laki valtion lastensuojelulaitoksista ja täsmennettävän valtion lastensuojeluyksiköiden tehtäviä vaativan sijaishuollon ja perusopetuksen integroituna palveluna. Valtion

lastensuojeluyksiköiden tehtävänä olisi vaativan sijaishuollon ja perusopetuksen integroidun palvelun, erityisen huolenpidon sekä lastensuojelun jälkihuollon järjestäminen. Vastaisiko ehdotetun lain 2 § vaativan sijaishuollon tarpeisiin?

-

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 22

-

23 a. Pykälä x tai pykälät x-x §:t ovat hyvät ehdotetussa muodossa.

1. Otsikko ei vastaa ehdotuksen sisältöä

Otsikon mukaan esitys koskee vaativaa sijaishuoltoa koskevaa lainsäädäntöä. Esityksessä määritellään kuitenkin myös avohuollon palveluita sekä lastensuojelun että sosiaalihoitolain osalta, mikä toki onkin tarpeellista. Otsikko ei siis kuitenkaan täysin vastaa ehdotuksen sisältöä.

2. Muut kommentit ja muutosehdotukset työryhmän ehdotukseen

Esityksessä kannatettavaa

Kiitämme esityksen ajatusta, että olosuhteiden vakiinnuttamisen odottamisella ei voida perustella sitä, että lapsi tai nuori jää vaille tarvitsemaansa hoitoa. Lisäksi myös olosuhteiden vakiinnuttaminen vaatii usein aktiivista työskentelyä ja tukea.

Myös ajatus siitä, että terveydenhuollon toimijoiden tulee perustella kirjallisesti, miksi lapsi ei tarvitse terveydenhuollon vaan lastensuojelun palveluita on kannatettava. Tämä vahvistaisi tehdyn arvioinnin roolia ja selkeyttäisi tarvittavaa työnjakoa.

Vahvempi suuntaus varhaisen tuen palveluihin on ajatuksena kannatettava. Samoin kannatamme, että sosiaalityöntekijä seuraa lapsen mukana palvelusta toiseen. Tämä olisi yksi askel siihen, että lapsen elämässä olisi mahdollisimman vähän vaihtuvia aikuisia, ja jollakin viranomaisella olisi kokonaistuntemus lapsen elämäntarinasta ja -vaiheista.

Sosiaalityöntekijän asiakasmitoituksen keventäminen ja moniammatillisen työskentelyn lisääminen tukisivat todennäköisesti pysyvyyttä sosiaalityöntekijän työssä.

Moniammatillisuus ja psykologi

Tekstissä jää varsin avoimeksi se, mitä tarkoitetaan moniammatillisuudella ja asiantuntijuudella. Psykologin asiantuntijaroolin lapsen kasvun ja kehityksen asiantuntijana tulee nousta tekstissä selkeästi esiin.

Psykologin erityisosaamista on muun muassa perhe- ja kiintymyssuhteiden sekä vuorovaikutuksen arviointi, tukeminen ja kuntouttaminen. Psykologi kykenee arvioimaan myös vanhemmuutta ja siihen vaikuttavia tekijöitä. Vaativassa sijaishuollossa lapsuus- ja nuoruusiän kehitystehtävien sekä kehityksellisten ongelmien ymmärrys on keskeinen osa lapsen tai nuoren kokonaistilanteen arviointia ja kuntoutusta.

Useassa kohdassa esitystä painotettiin lapsen tarvitsemia palveluita. Palvelun tarvitsijoina ovat kuitenkin lapsen lisäksi myös vanhemmat ja usein koko perhe. On tarpeen sisällyttää ”psykologin asiantuntijuus” tekstiin, kun puhutaan moniammatillisuudesta ja lastensuojelussa käytettävissä olevasta asiantuntijuudesta ja erityisosaamisesta. Tämä lisäisi myös palveluiden tasalaatuisuutta.

Palvelukokonaisuus ja psykologi

Sosiaalityöntekijä tarvitsee onnistuneen palvelukokonaisuuden koordinoimiseen työpariksi psykologin, jolloin palvelukokonaisuuden tarpeen arvioinnissa ja suunnittelussa voidaan toimia yhdessä.

Esityksessä tuodaan esille, miten lapset tarvitsevat ”integroidun palvelukokonaisuuden” (s. 77), jonka koordinaattorina toimii sosiaalityöntekijä. Integroidut palvelukokonaisuudet kuitenkin kattavat niin laajat terveydenhuollon palvelut (mm. mielenterveys- ja päihdepalvelut), ettei pelkästään sosiaalityöntekijän tietämys ja ymmärrys terveydenhuollon palveluista voi olla riittävä niiden koordinoimiseksi.

Sosiaalityöntekijällä onkin oltava käytettävissään lapsen kasvun ja kehityksen asiantuntemusta, eikä viranomaisten monialainen yhteistyövelvoite ole riittävä vastaamaan tähän tarpeeseen (s. 82). Perustason palveluiden (kuten kasvatus- ja perheneuvonnan) perustehtävä ei ole erityistason palveluiden kuten lastensuojelun konsultointi eikä perustason palveluilla ole myöskään resurssia tähän. Lastensuojelun psykologin työ vaatii erityistä osaamista, kuten olemme edellä todenneet (s. 2 tässä lausunnossa). Sitä ei siis voi järjestä ja toteuttaa muualta tulevan konsultaation varaan.

Suosittellemme, että otetaan vahvemmin kantaa siihen, miten sosiaalityöntekijälle järjestetään varsinkin avohuollossa mahdollisuus konsultointiin ja yhteistyöhön (§14 Moniammatillisen asiantuntemuksen turvaaminen). Sosiaalityöntekijä–psykologi-työparityöskentelystä on pitkä kokemus ja hyviä työkäytäntöjä esimerkiksi perheneuvolatyöstä.

Systeeminen työtapa ja psykologi

Esityksestä puuttui kokonaan systeeminen työtapa, jota on juurrutettu lastensuojeluun viime vuosina. Myös systeemisessä työryhmässä on välttämätöntä olla mukana psykologi.

Lastensuojelun prosessit ja psykologi

Eryteisesti lastensuojeluprosessin alkuvaiheessa psykologin asiantuntemus on tärkeää, kun arvioidaan lapsen kokonaistilannetta ja tarpeenmukaisia tukitoimia. Sama koskee myös esityksessä esiin nostettua tehostettua avohuollon tukitointa.

Huostaanotto ja psykologi

Huostaanoton ollessa kyseessä on välttämätöntä, että lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän työparina voi olla myös psykologi. Psykologin asiantuntemusta tulee käyttää huostaanottoprosessin eri vaiheissa, esimerkiksi osana vanhemmuuden arviointia ja/tai huostaanoton purkoa. Psykologin tulee tällöin olla perehtynyt lastensuojelun prosesseihin.

Perhekuntoutusta myös kotiin tehtävänä

Esityksessä nousee esiin ajatus sosiaalihuoltolakiin lisättävä maininta perhekuntoutuksesta. Tässä kohdassa mainitaan kuitenkin vain laitostenmuotoinen perhekuntoutus, joka on perheen kannalta raskaampi toimenpide kuin kotiin tehtävä moniammatillinen perhekuntoutus. (s. 197) Eryteisesti

kotiin tehtävä perhekuntoutus voisi tässä vaiheessa perheen kuntoutuspolkua olla tarpeenmukainen ja riittävä interventio.

23 b. Muutosehdotus pykälään x:

Ehdotamme seuraavia pykälämuutoksia lastensuojelulakiin:

Lastensuojelun asiakkaan oikeusturvaa on vahvistettava varmistamalla asiakkaan oikeus psykologin arvioon ja kannanottoon. Psykologiliitto esittää seuraavia muutoksia lastensuojelulain pykälisiin:

14 § Moniammatillisen asiantuntemuksen turvaaminen

Kunnan on huolehdittava siitä, että lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on käytettävissään lapsen kasvuun ja kehitykseen perehtyneen psykologin, muun terveydenhuollon, oikeudellista sekä muuta lastensuojelutyössä tarvittavaa asiantuntemusta.

Kunnan tai useamman kunnan yhdessä tulee asettaa sosiaali- ja terveydenhuollon edustajista, lapsen kasvun ja kehityksen asiantuntijoista sekä muista lastensuojelutyössä tarvittavista asiantuntijoista koostuva lastensuojelun asiantuntijaryhmä. Lastensuojelun asiantuntijaryhmä avustaa sosiaalityöntekijää lapsen huostaanottoa sekä sijaishuoltoa koskevien asioiden valmistelussa ja muussa lastensuojelun toteuttamisessa. Lisäksi asiantuntijaryhmä antaa lausuntoja lastensuojelutoimenpiteitä koskevan päätöksenteon tueksi.

20 § Lapsen mielipiteen selvittäminen ja kuuleminen

Lastensuojelua toteutettaessa on selvitettävä lapsen toivomukset ja mielipide sekä otettava ne huomioon lapsen iän ja kehitystason edellyttämällä tavalla. Lapsen mielipide on selvitettävä hienovaraisesti sekä siten, että tästä ei aiheudu tarpeettomasti haittaa lapsen ja hänen vanhempiansa tai muiden läheisten ihmisten välisille suhteille. Lapsen mielipiteen selvittämisen tapa ja pääasiallinen sisältö on kirjattava lasta koskeviin asiakasasiakirjoihin.

Kaksitoista vuotta täyttäneelle lapselle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi hallintolain (434/2003) 34 §:n mukaisesti häntä itseään koskevassa lastensuojeluasiassa.

Kun lapsen toiveita ja mielipidettä selvitetään huostaanottoon tai huostaanoton päättämiseen liittyvissä asioissa, tulee lapsen kuulemisessa ja mielipiteen tai toiveen selvittämisessä olla mahdollisuus sekä lastensuojeluasioihin että lapsen kasvuun ja kehitykseen perehtyneen psykologin konsultaatioon tai psykologin toteuttamaan lapsen kuulemiseen ja arvioon lapsen tarpeista.

Lapsen mielipide voidaan jättää selvittämättä vain, jos selvittäminen vaarantaisi lapsen terveyttä tai kehitystä tai jos se on muutoin ilmeisen tarpeetonta.

Mielipiteen selvittämisen ja kuulemisen yhteydessä lapselle ei saa antaa sellaisia tietoja, jotka vaarantavat hänen kehitystään tai ovat vastoin lapsen muuta erittäin tärkeää yksityistä etua.

29 § Lapsen tapaaminen

Lastensuojelua toteutettaessa lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojelun työntekijän tulee tavata lapsi asiakassuunnitelmaan tarkemmin kirjattavalla tavalla riittävän usein henkilökohtaisesti. (13.12.2013/976) Lapsella tulee olla mahdollisuus tavata henkilökohtaisesti myös lastensuojeluun ja lapsen kasvuun ja kehitykseen perehtynyttä psykologia niin halutessaan tai tilanteen sitä erityisesti vaatiessa.

Lapsen henkilökohtaisten tapaamisten järjestämisessä on pyrittävä yhteistoimintaan huoltajan tai muun lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavan henkilön kanssa.

Sosiaalityöntekijällä tai muulla lastensuojelun työntekijällä on tarvittaessa oikeus tavata lapsi myös ilman huoltajan suostumusta, jos sen arvioidaan olevan lapsen ikä, kehitys tai olosuhteet muutoin huomioon ottaen lapsen edun mukaista. Lasta koskeviin asiakirjoihin on kirjattava syyt, jotka ovat edellyttäneet lapsen tapaamista vastoin huoltajan suostumusta. Huoltajalle on ilmoitettava tapaamisesta, jollei se ole selvästi vastoin lapsen etua.

47 § Huostassapidon kesto ja lakkaaminen

Huostaanotto on voimassa toistaiseksi. Kun 40 §:n mukaista huostassapidon ja sijaishuollon tarvetta ei enää ole, 13 §:n 2 ja 3 momentin mukaan määräytyvän viranhaltijan tulee tehdä päätös huostassapidon lopettamisesta lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän valmisteltua asian. Huostaanoton edellytysten lakkaamisesta huolimatta huostassapitoa ei kuitenkaan saa lopettaa, jos lopettaminen on 3 momentissa tarkoitetulla tavalla selvästi vastoin lapsen etua.

Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on arvioitava huostassapidon jatkamisen edellytykset asiakassuunnitelman tarkistamisen yhteydessä, lapsen tai huoltajan hakiessa huostassapidon lopettamista tai kun se muutoin osoittautuu tarpeelliseksi.

Harkittaessa lapsen etua huostassapidon lopettamista koskevassa asiassa on otettava 4 §:n 2 momentissa mainitun lisäksi huomioon sijaishuollon kestoaika, lapsen ja sijaishuoltoa antavan välillä vallitsevan kiintymyssuhteen laatu, lapsen ja hänen vanhempiensa välinen kanssakäyminen sekä lapsen mielipide, joiden arvioimisessa tulisi olla mahdollisuus lapsen kasvuun ja kehitykseen perehtyneen psykologin konsultaatioon tai psykologin tekemään arviointiin.

Huostassapito lakkaa, kun lapsi täyttää 18 vuotta.

50 § Sijaishuoltopaikan valinta

Sijaishuoltopaikan valinnassa tulee kiinnittää erityistä huomiota huostaanoton perusteisiin ja lapsen tarpeisiin sekä lapsen sisarusuhteiden ja muiden läheisten ihmissuhteiden ylläpitämiseen ja hoidon jatkuvuuteen. Sijaishuoltopaikan valinnassa sosiaalityöntekijöillä tulee olla mahdollisuus lapsen kasvuun ja kehitykseen perehtyneen psykologin konsultaatioon tai arviointiin. Lisäksi tulee mahdollisuuksien mukaan ottaa huomioon lapsen kielellinen, kulttuurinen sekä uskonnollinen tausta. Laitoshuoltoa järjestetään, jos lapsen sijaishuoltoa ei voida järjestää lapsen edun mukaisesti riittävien tukitoimien avulla perhehoidossa tai muualla.

60 § Henkilöstö

Lastensuojelulaitoksessa sekä perhehoidossa on oltava lasten ja nuorten tarvitsemaan hoitoon ja kasvatukseen nähden riittävä määrä sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 3 §:ssä tarkoitettuja sosiaalihuollon ammattihenkilöitä sekä muuta henkilöstöä.

Lisäksi lastensuojelulaitoksessa ja perhehoidossa tulee olla käytettävissä lapsen kasvuun ja kehitykseen sekä lastensuojeluasioihin perehtyneen laillistetun psykologin palveluita.

Laitoksen hoito- ja kasvatustehtävistä vastaavan johtajan tulee täyttää sosiaalihuoltolain 46 a §:n 3 momentissa säädetty edellytykset.

Hoito- ja kasvatustehtävissä olevan henkilöstön määrässä ja henkilöstörakenteessa on otettava huomioon toimintayksikön asiakaskunnan erityistarpeet ja toiminnan luonne. Palvelun tuottajan on lisäksi annettava palvelujen ja hoidon toteuttamiseen osallistuville henkilöille perehdytystä ja ohjeistusta sekä järjestettävä koulutusta ja täydennyskoulutusta. Henkilöstön riittävästä määrästä ja osaamisesta on huolehdittava siten, etteivät niihin liittyvät puutteet aiheuta rajoitustoimenpiteiden käyttämistä. Mitoitus ja kustannukset Lastensuojelussa toimii tällä hetkellä koko maassa muutamia kymmeniä psykologeja pääosin sijaishuollon tehtävissä. Lastensuojelopsykologien tarpeen mukainen mitoitus on yksi psykologi 1000 avohuollon asiakasta kohden ja yksi psykologi 100 kodin ulkopuolelle sijoitettua lasta tai nuorta kohden. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen vuoden 2017 tilaston mukaan avohuollossa oli asiakkaana 55 884 lasta ja nuorta, ja sijoitettuna 17 956. Näin ollen valtakunnallisella tasolla avohuoltoon tarvitaan yhteensä 55 psykologin toimea, ja sijaishuoltoon 180 toimea. Tämä on yhteensä 235 psykologia, joiden palkkakustannus on yhteensä 14,1 miljoonaa vuodessa.

Mitoitus ja kustannukset

Lastensuojelussa toimii tällä hetkellä koko maassa muutamia kymmeniä psykologeja pääosin sijaishuollon tehtävissä. Lastensuojelopsykologien tarpeen mukainen mitoitus on yksi psykologi 1000 avohuollon asiakasta kohden ja yksi psykologi 100 kodin ulkopuolelle sijoitettua lasta tai nuorta kohden. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen vuoden 2017 tilaston mukaan avohuollossa oli asiakkaana 55 884 lasta ja nuorta, ja sijoitettuna 17 956. Näin ollen valtakunnallisella tasolla avohuoltoon tarvitaan yhteensä noin 55 psykologin tointa ja sijaishuoltoon noin 180 tointa. Tämä on yhteensä 235 psykologia, joiden palkkakustannus on yhteensä noin 14,5 miljoonaa vuodessa.

Nykytilanne: Lastensuojelulaissa ei tällä hetkellä määritellä lastensuojelussa työskentelevän psykologin roolia tai työtehtäviä. Psykologinen asiantuntijuus mainitaan lastensuojelulaissa vain erityistä huolenpitoa koskevan arvioinnin osalta. Psykologien asiantuntijuutta voitaisiin ja tulee kuitenkin käyttää laajasti lastensuojelun eri vaiheissa asiakkaan oikeusturvaa ja lapsen edun näkökulmaa vahvistamassa.

Psykologin osaaminen ja palvelutuotteet lastensuojelussa

Psykologien keskeisintä erityisosaamista lastensuojelun kontekstissa on kehitys- ja traumapsykologisen tiedon asiantuntijuus. Psykologit ovat laillistettuja terveydenhuollon ammattihenkilöitä, joiden pitkä maisterikoulutus antaa valmiudet sekä tehdä psykologista arviointia lapsen ja perheen tilanteesta että toteuttaa kuntouttavaa tukityötä lastensuojelun kontekstissa.

Psykologi voi tarjota hyvin erilaisia palvelutuotteita lastensuojeluprosessin eri vaiheissa niin lastensuojelun asiakkaille kuin muille lastensuojelussa työskenteleville ammattilaisille sekä avohuollossa että huostaanotettujen ja sijaishuollossa elävien lasten kanssa.

- Objektiivinen ja tieteellisiin menetelmiin perustuva arviointi. Esimerkiksi arviot lapsen psyykkisestä ja kognitiivisesta kehitystasosta, sosioemotionaaliseen kehitykseen sekä kiintymyssuhteista.
- Asiakkaan hoidon tarpeen arviointi ja jatkosuositukset.
- Kuntouttava ja hoidollinen työskentely.
- Luotettava tiedonhankinta lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksesta. Psykologi voi arvioida vanhemman kiintymyssuhteita, mentalisaatiotaitoja ja kasvatuskäytäntöjen sopivuutta kunkin lapsen erityistarpeita huomioiden, esimerkiksi osana vanhemmuuden arviointia.
- Lapsen kuuleminen. Psykologin toteuttamana kuuleminen mahdollistaa myös näkemyksen lapsen tarpeista sekä mahdollisista tekijöistä hänen toiveittensa ja mielipiteiden taustalla.
- Kannanotot huostaanottoon ja huostaanoton purkuun liittyvissä kysymyksissä sekä oikeusprosesseissa esimerkiksi hallinto-oikeudessa.
- Konsultoiva työ, lastensuojelussa työskentelevien ammattilaisten kouluttaminen sekä toimintamallien kehittäminen.

Edellä mainittujen palveluiden kautta lastensuojelussa työskentelevät psykologit vahvistavat myös sosiaalityöntekijän mahdollisuuksia saada uusia näkökulmia ja suosituksia, joita hän tarvitsee päätöksiä tehdessään.

Psykologin työn tehokkuuden ja laadun sekä asiakkaiden oikeusturvan kannalta on olennaista, että psykologilla on mahdollisuus perehtyä ja pysyä ajan tasalla lastensuojelun erityiskysymyksistä, toimintamalleista ja tavoitteista. Lastensuojelun kentällä työskentelevien psykologien näkökulma, työote ja menetelmät poikkeavat oikeuspsykologien tai hoidollisissa yksiköissä työskentelevien psykologien näkökulmista, työotteista ja menetelmistä. Lastensuojelupsykologin työ vaatii erityistä osaamista.

23 c. Muutosehdotus pykälän x perusteluihin:

-

Ahtola Annarilla
Suomen Psykologiliitto